

Od záměru až k narození dítěte: role formy partnerství v reprodukčním procesu

Eva Waldaufová

Katedra demografie a geodemografie
Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova

55. konference České demografické společnosti
20.–22. května 2026 | Krajský úřad Kraje Vysočina

Přírodovědecká fakulta
Univerzita Karlova

Tato práce byla podpořena Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (GAUK) (č. 189924), v rámci projektu „Reprodukční strategie v epoše nejistoty: reprodukční plány českých žen a mužů“, dále z projektu PRINS („Na všechno sami: příležitosti a rizika individualizace společnosti“, CZ.02.01.01/00/23_025/0008710) a z projektu Český národní uzel pro výzkum rodiny (č. LM2024074).

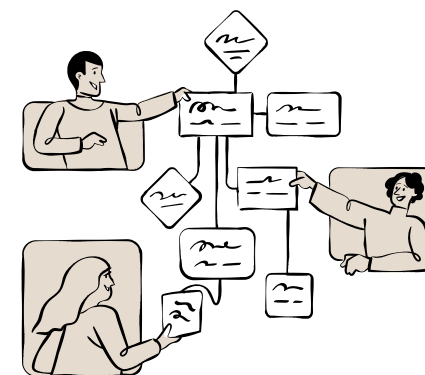

Co-funded by
the European Union

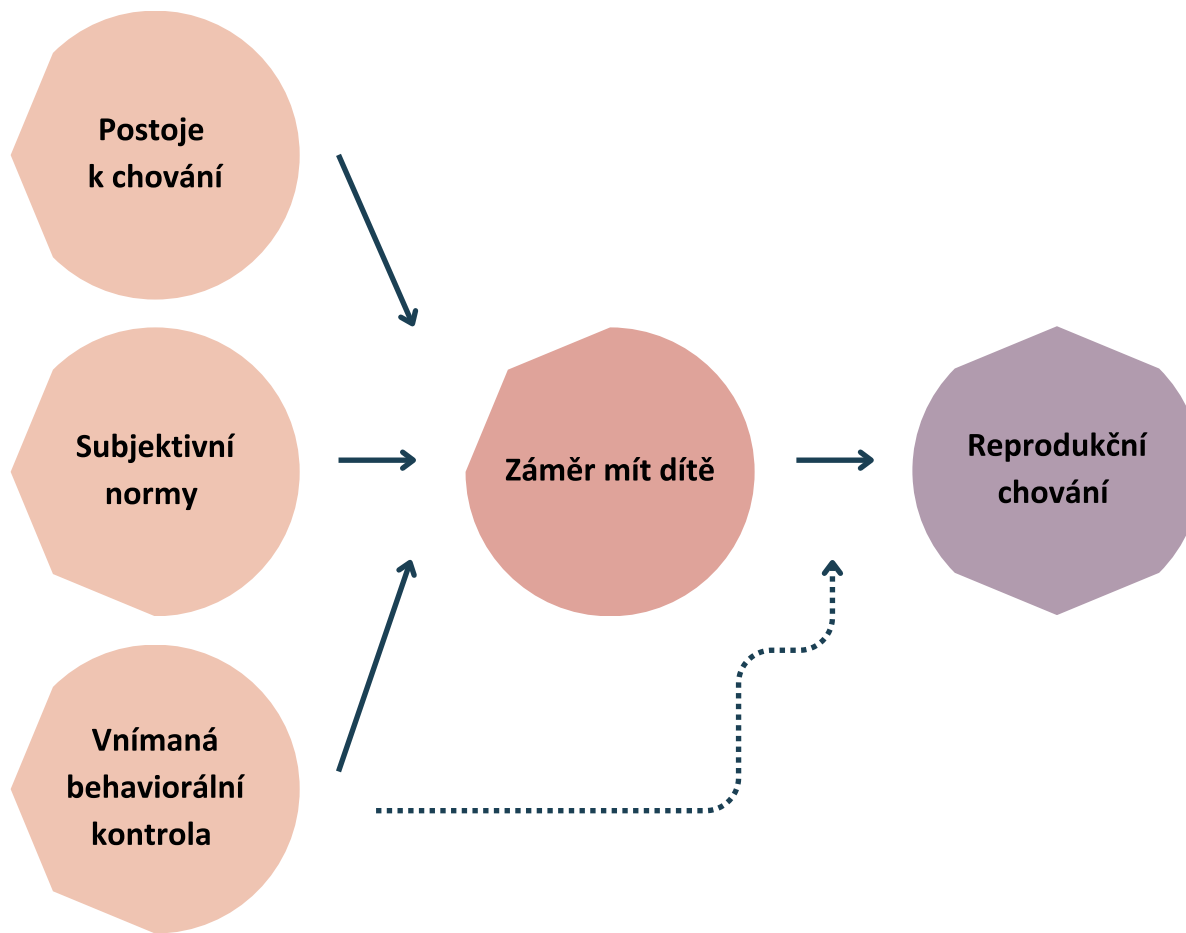

Kontext výzkumu

- V demografickém výzkumu pozorujeme mezeru plodnosti: rozdíl mezi plánovanou a reálnou plodností (např. Beaujouan & Berghammer 2019)
- Proměna partnerských vztahů, nárůst kohabitace (van de Kaa 1987; Lesthaeghe 2010; Sobotka 2008)
- Manželství × kohabitace: sdílí intimitu a domácnost, liší se stabilitou, právním statusem a sociálním významem (Sassler & Lichter 2020) i plodností (Kuang et al. 2025)
- Kohabitace není homogenní; typologie dle plánů uzavřít sňatek, postoji k manželství a ekonomické situace (Hiekel et al. 2014)
- **Mezera ve výzkumu:**
 - Existují studie rozlišující formulaci reprodukčních plánů x realizaci, ale jen binární rozlišení manželství / kohabitace
 - Diferenciovaná typologie kohabitace (Hiekel et al. 2014) dosud aplikována pouze na formulaci plánů

Teorie plánovaného chování aplikovaná v oblasti reprodukčního rozhodování dle Ajzena (1991)

Výzkumné otázky

Liší se formulace krátkodobých reprodukčních záměrů podle typu partnerství?
Změnila se situace v čase, mezi GGS-I a GGS-II?

Liší se úspěšnost realizace záměru mít dítě v následujících třech letech dle typu partnerství, v kterém lidé žijí?

Data

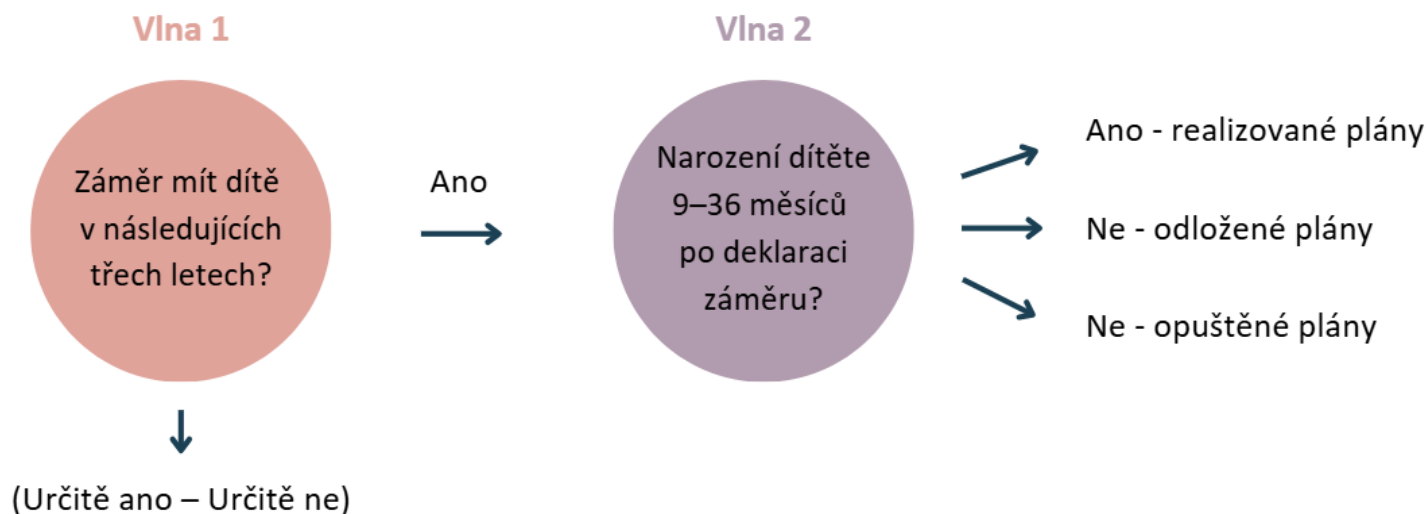
Výzkum "Současná česká rodina"

- GGS-I, vlna 1 (2005) a vlna 2 (2008) – Česko
- GGS-II, vlna 1 (2020–2022) a vlna 2 (2025) – Česko
- Vzorek: populace (m/ž) v koresidenčním partnerství ve věku 18–44 let (v 1. vlně šetření): 4 071 respondentů (analýza reprodukčních plánů); 508 panelových respondentů s plánem mít dítě v následujících 3 letech (realizace plánů)
- Typy koresidenčního partnerství (inspirováno Hiekel et al. 2014):
 - **Manželé**
 - **Kohabitanace s plánem sňatku** (v následujících třech letech)
 - **Kohabitanace bez plánu sňatku** (v následujících třech letech)

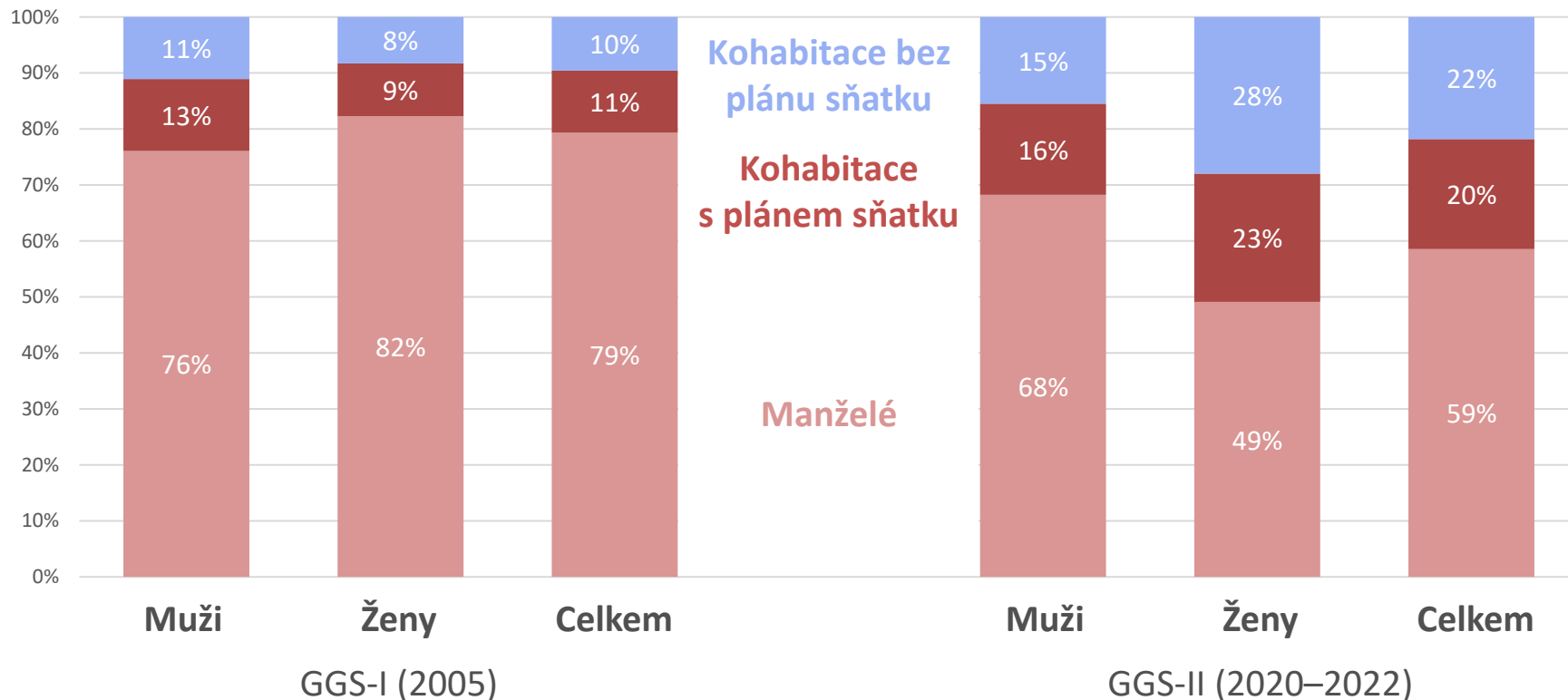

Metody

- Deskriptivní analýza
- Binární logistická regrese: modelování **šancí mít pozitivní krátkodobý reprodukční záměr** (tj. mít dítě v následujících třech letech)
- Multinomiální logistická regrese: modelování **šancí odložit a opustit plán mít dítě v následujících třech letech** (ref. realizace plánu)

Proměna forem koresidenčního partnerství: nárůst kohabitace s i bez plánu uzavřít sňatek

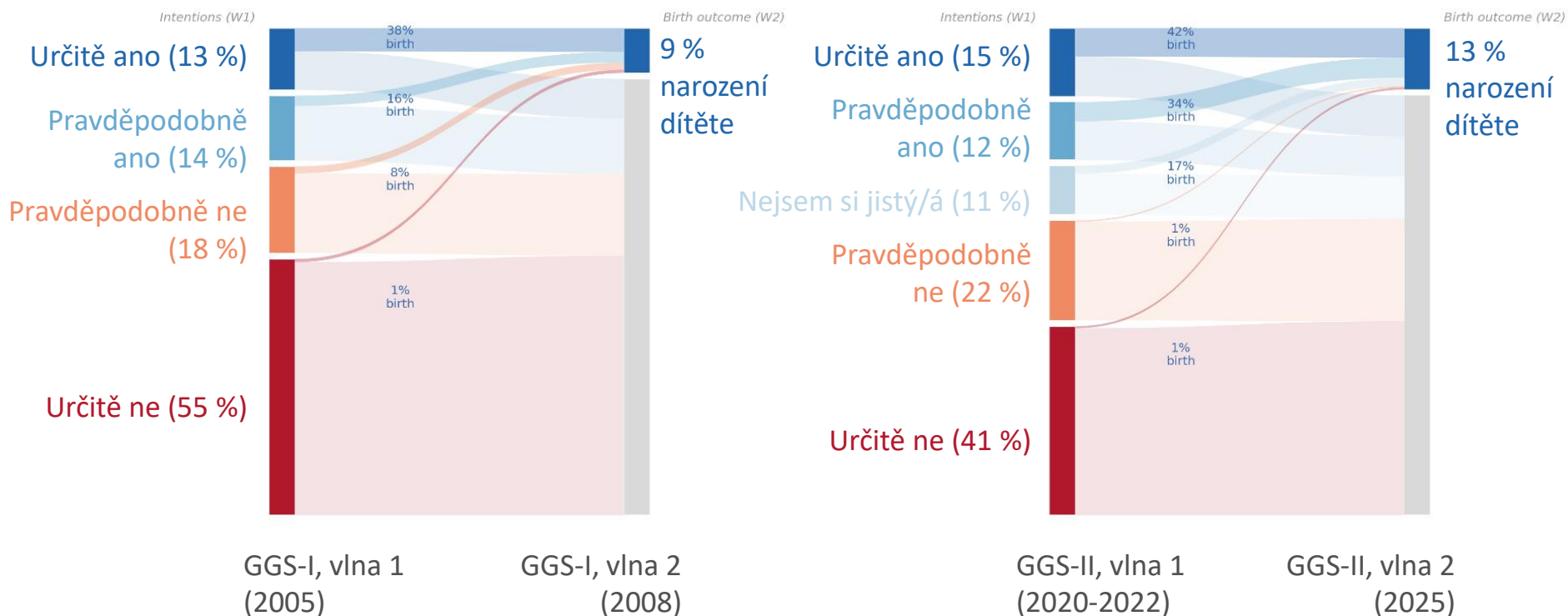

Zdroj: GGS-I a GGS-II, vlna 1

Od záměru k realizaci: porovnání s 15letým odstupem

Máte v úmyslu mít (další) dítě v nejbližších 3 letech?

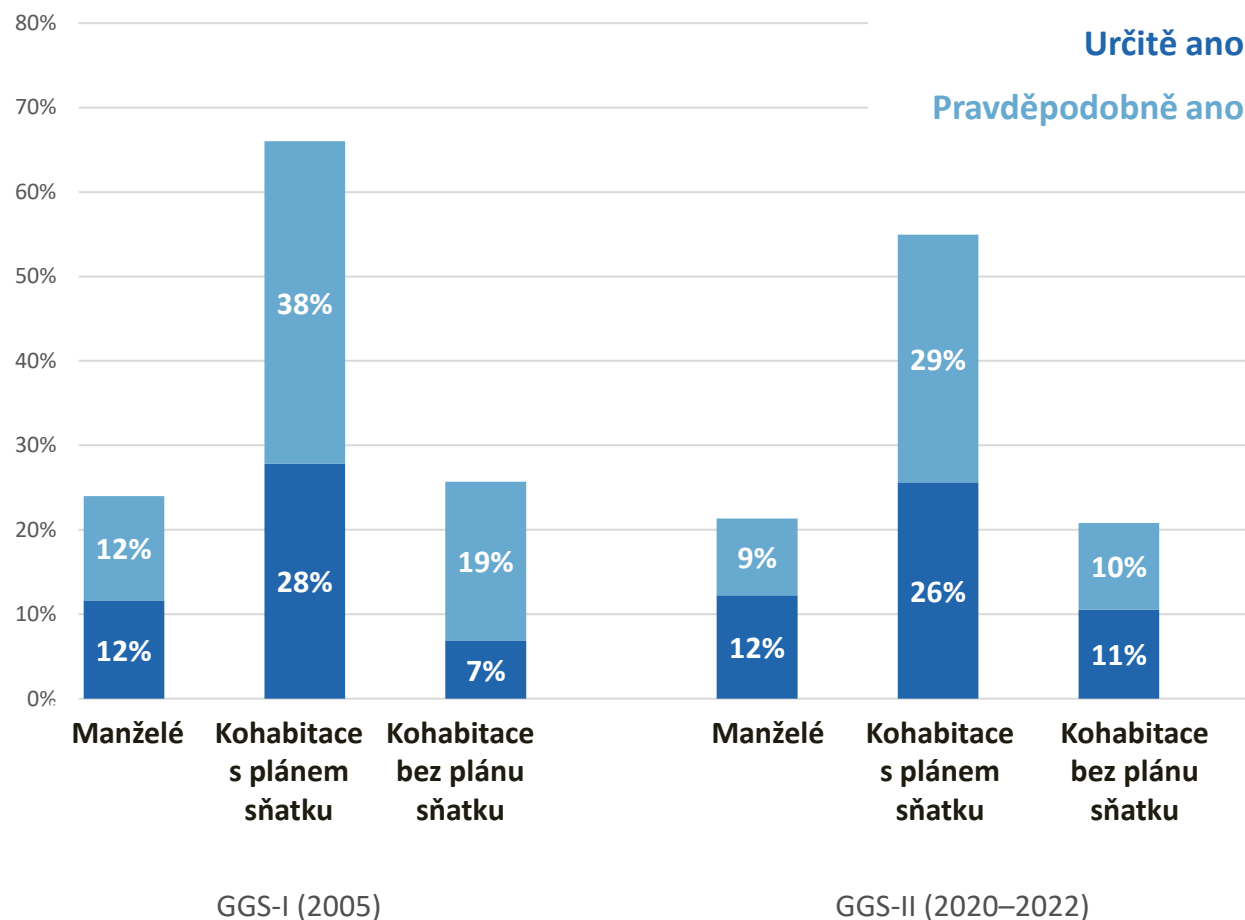

Zdroj: GGS-I a GGS-II, vlna 1 a 2

Plány mít dítě v následujících třech letech mají nejčastěji lidé v kohabitaci s plánem sňatku

Máte v úmyslu mít (další) dítě v nejbližších třech letech?

Zdroj: GGS-I a GGS-II, vlna 1

Šance plánovat dítě v následujících třech letech dle typu partnerství

Lidé v kohabitaci **s plánem sňatku mají vyšší** šance plánovat dítě v následujících třech letech oproti lidem v manželství, **nižší šanci mají lidé v kohabitaci bez plánu uzavřít sňatek.**

Poměr šancí $\text{Exp}(\beta)$ – záměr mít dítě v následujících třech letech

	Model 1	Model 2	Model 3
Typ partnerství			
Manželé	1	1	1
Kohabítace s plánem sňatku	1.41**	1.43**	1.83**
Kohabítace bez plánu sňatku	0.34***	0.34***	0.32***

Model 1: při kontrole pohlaví, vzdělání, parity, věku, kola GGS

Model 2 = Model 1 + partnerská spokojenost + vycházení s příjmy

Model 3 = Model 2 + interakce typ partnerství × kolo GGS

Zdroj: GGS-I a GGS-II, vlna 1

Šance plánovat dítě v následujících třech letech: kontrolní proměnné

Model 1:

+ vyšší šance: **muži, vysokoškolské vzdělání, bezdětní, lidé ve věku 25–29 let**

šance na pozitivní plány se nelišily v čase (GGs-I a GGS-II)

Model 2:

+ **spokojenost v partnerském vztahu** zvyšuje šanci

vycházení s příjmy významně neovlivňuje šanci

Model 3:

interakce partnerského typu a GGS kola: **výhoda kohabitace s plánem sňatku se v čase snižuje**

Zdroj: GGS-I a GGS-II, vlna 1

Realizace plánu mít dítě v následujících třech letech

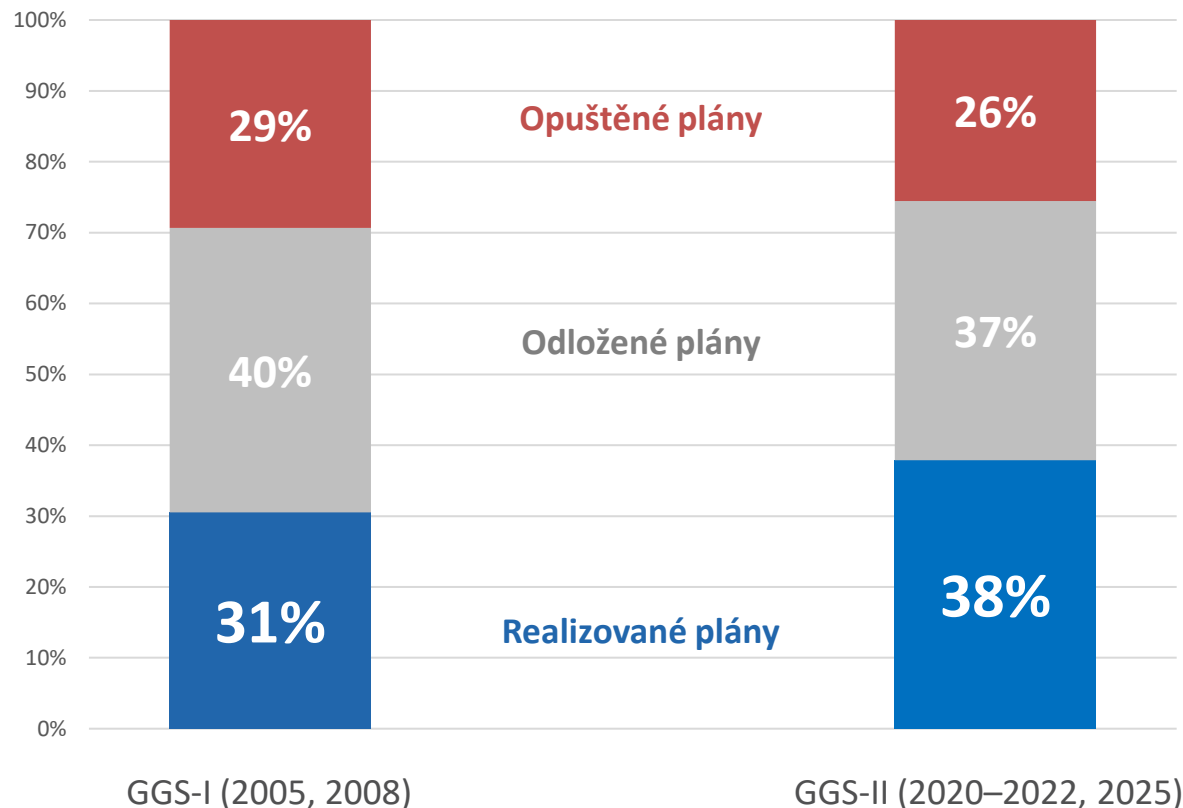
Plán mít dítě
v následujících 3 letech
dítě se podařilo naplnit

31 %

na počátku milénia,

38 %

v době zhruba o 15 let
později.

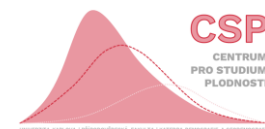

Zdroj: GGS-I a GGS-II, vlna 1 a 2

Přírodovědecká fakulta
Univerzita Karlova

www.natur.cuni.cz/demografie

Realizace plánů: šance odloženého a opuštěného plánu mít dítě v následujících třech letech

Typ partnerství	Šance odložit plány			Šance opustit plány		
	Model 1 (bez kontroly parity)	Model 2	Model 3	Model 1	Model 2	Model 3
Manželé	1	1	1	1	1	1
Kohabitanice s plánem sňatku	2.03**	1.47	1.42	1.24	1.48	1.36
Kohabitanice bez plánu sňatku	1.21	0.96	0.99	0.77	0.85	0.90

Model 1: při kontrole pohlaví, vzdělání, věku, kola GGS, síly záměru

Model 2 = Model 1 + parita

Model 3 = Model 2 + partnerská spokojenost + vycházení s příjmy

Šance odloženého a opuštěného plánu mít dítě v následujících třech letech: kontrolní proměnné

Odložené plány:

Vyšší šance u lidí se slabším záměrem mít dítě (pravděpodobně ano x určitě ano), naopak nižší šance u lidí s 1 dítětem oproti bezdětným a v čase (v GGS-II oproti GGS-I)

Opuštěné plány:

Vyšší šance u lidí starších 30 let (oproti 25–29 letům), u středoškoláků oproti vysokoškolákům, u lidí se slabším záměrem mít dítě (pravděpodobně ano x určitě ano) a u rodičů alespoň dvou dětí (oproti bezdětným)

Nesign. faktory: pohlaví, partnerská spokojenost a vycházení s příjmy

Shrnutí

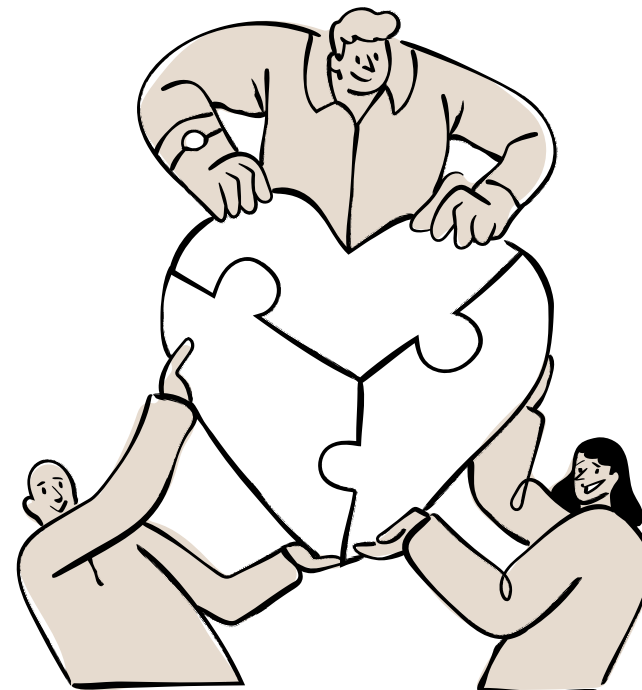
- Přestože se mění struktura typů partnerských vztahů (van de Kaa 1987; Lesthaeghe 2010; Sobotka 2008), v Česku krátkodobé reprodukční plány lidí v koresidenčním partnerství zůstávají stabilní (cca 30 % v r. 2005 i 2020-2022).
- **Asymetrie** napříč fázemi reprodukčního procesu:
 - Typ partnerství se promítá do toho, **kdo plánuje** (motivace, selekce do typů). V čase se ale rozdíly oslabují.
(Vignoli et al. 2013; Hiekel & Castro-Martín 2014; Kuang et al. 2025)
 - Typ partnerství **neurčuje, komu se plán podaří naplnit** (přispívá k mixed evidence, např. Kapitány & Spéder 2012, Philipov 2009, Spéder & Kapitány 2009, Régnier-Loilier & Vignoli 2011, ale rozšiřuje poznání o rozlišení typů kohabitace).
- U realizace záměrů je klíčová role intenzity záměru: Silný záměr překonává rozdíly v typu partnerství; slabý záměr často nevede k realizaci ani ve stabilních svazcích.

Děkuji za pozornost!

Literatura:

- Ajzen, I., 1991. The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Beaujouan, E., & Berghammer, C. (2019). The Gap Between Lifetime Fertility Intentions and Completed Fertility in Europe and the United States: A Cohort Approach: E. Beaujouan, C. Berghammer. *Population Research and Policy Review*, 38(4), 507-535.
- Lesthaeghe, R. (2010). The unfolding story of the second demographic transition. *Population and development review*, 36(2), 211-251.
- Van de Kaa, D. J. (1987). Europe's second demographic transition. *Population bulletin*, 42(1), 1-59.
- Vignoli, D., Rinesi, F. and Mussino, E. (2013), A Home to Plan the First Child? Fertility Intentions and Housing Conditions in Italy. *Popul. Space Place*, 19: 60-71. <https://doi.org/10.1002/psp.1716>
- Hiekel, N., Liebroer, A.C. & Poortman, AR. Understanding Diversity in the Meaning of Cohabitation Across Europe. *Eur J Population* 30, 391-410 (2014). <https://doi.org/10.1007/s10680-014-9321-1>
- Hiekel, Nicole, and Teresa Castro-Martín. "Grasping the diversity of cohabitation: Fertility intentions among cohabiters across Europe." *Journal of Marriage and Family* 76.3 (2014): 489-505.
- Régnier-Loilier, A., Vignoli, D., & Dutreuilh, C. (2011). Fertility intentions and obstacles to their realization in France and Italy. *Population*, 66(2), 361-389.
- Spéder, Zsolt & Kapitány, Balázs. (2009). How are Time-Dependent Childbearing Intentions Realized? Realization, Postponement, Abandonment, Bringing Forward. *European Journal of Population / Revue européenne de Démographie*. 25. [10.1007/s10680-009-9189-7](https://doi.org/10.1007/s10680-009-9189-7).
- Kuang, B., Berrington, A., Vasireddy, S., & Kulu, H. (2025). The changing inter-relationship between partnership dynamics and fertility trends in Europe and the United States. *Demographic Research*, 52, 179-228.
- Sassler, S. and Lichter, D.T. (2020). Cohabitation and Marriage: Complexity and Diversity in Union-Formation Patterns. *J. Marriage Fam.* 82: 35-61. <https://doi.org/10.1111/jomf.12617>
- Kapitány, B., Spéder, Z. (2012). Realization, postponement or abandonment of childbearing intentions in four European countries. *Population*, 67(4), 711.
- Philipov, Dimiter. "The effect of competing intentions and behaviour on short-term childbearing intentions and subsequent childbearing." *European Journal of Population/Revue européenne de Démographie* 25.4 (2009): 525-548.

České GGS data byla shromážděna s finanční podporou poskytnutou velké výzkumné infrastruktuře "Czech National Cluster for Family Research", která je finančně podporována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (projekt č. LM2024074).

@ eva.Waldaufova@natur.cuni.cz

